

FAZLE HAQ SHAIDA

Mahataba

Kora este volt, közelgett a napnyugta. Párás ködbe veszett a messzeség. Közel s távol kerek, pihés felhők lebegtek a végtelen kék égen. Legkisebb lányom imádkozni tanult, neki segítettem. A *Sura Fateha* egyik versszakát sehogy sem sikerült megjegyeznie. A nyelve cserbenhagyta, és máris képtelen volt a megfelelő hangzók kiejtésére. Ujja a szövegen futott, de tekintetével nem követte, mintha valami érdekeset látott volna. Nehéz összpontosításra bírni egy ekkora gyereket. Csak Isten tudja, mit is nézett valójában Halima. Aztán megjelent az anyja, és így szólt: – Mahataba van itt. Tíz rúpiát akar kölcsönkérni. Nincs mit ennie.

Amikor megfordultam, láttam a nőt, ahogy a tűzhely mellett ücsörög, hátával a falnak dőlve. Fekete dupattáját szorosan a feje köré tekerte, szegélyét pedig a szeme elé tartotta. – Mit kezdene a pénzzel? – mondtam. – Adj neki lisztet és darát, de nem kérjük vissza. Adomány, Allah nevében.

Alig hallgattam el, amikor Mahataba felkelt, és nagyot sóhajtott. Nem tudtam eldönteni, miért emeli tekintetét az égre – netán panaszkodott? Vagy épp hálát adott? Nem jöttem rá. Nagy könnycseppek csordultak le az arcán. A föld úgy nyelte el, mintha évek óta tartó szomját enyhítené.

Mahataba vidéki parasztlány volt, apja gabonát termesztett. Erős alkata volt, magasra nőtt, és meglehetősen szép nő lett belőle.

Minden reggel ételmet vitt a mezőre az apjának, majd egy-egy jókora zsák takarmánnyal tért haza a marhákhöz. Jólnevelt lány volt. A falunak egy rossz szava sem lehetett rá. Óvakodott a helybeli csibészekről, és vigyázott magára, ahogy a szájára is.

A lány Hikmat Kaka fiával, Rahmattal volt eljegyezve, aki szintén a falunkban lakott. Rahmat azonban meglehetősen szegény volt, ezért nem tudta elvenni a lányt, mert nem lett volna képes eltartani. Mahataba egy kolerajárványban aztán elveszítette anyját és apját is. Özvegynagynénjéhez akart költözni, hogy tisztességben és békében élhessen. A faluban számos semmirekellő öreg élt. Valahányszor elment spenótért, Mahataba nyugtalanul érezte magát.

Egy téli estén, amikor ember és jószág egyaránt nyugovóra tért már, a sűrű sötétben mély csend borult mindenre. Senki nem mert volna előbújni. Mahataba, kezében a lányával, mégis előmerészkedett, és jövőbelijéhez sietett. Rahmat nagyon megörült. Földművesként dolgozott mások földjein terményért cserében. Mahataba segí-

tett neki a munkában. Épp elegendő ételmet tudtak félretenni a maguk számára. Az eke szarvánál Rahmat gyakran lelkesen énekelt, mire Mahataba, aki valamivel odébb herét aratott, halkán dúdolni kezdett örömeiben. Ezeket a szerelmes és boldog dalokat csak ők ketten hallották, legfeljebb az ökrök.

Miután megtértek a mezőről, a házimunkában serény, gyakran kukoricát őrölő Mahataba számtalanszor énekelt magában. A mozsár duruzsolása és a nő karperceinek csilingelése szépen kiegészítette a dallamot. Ragyogó arca és mosolya felüdülést jelentett az elcsigázott Rahmat számára. A hajába font illatos ágacskákat a fáradt férfi főkötőjébe tűzte, és hennával festett kezével finoman megnyomkodta a férje lábát.

Azonban egyre szerencsétlenebbül alakult az életük. Bármit is termesztettek, nem hozott számukra hasznot. Alacsonyok voltak az árak, az eső és szél pedig gyakran tönkretette a gabonát. A falu összes földművese nyomorúságos helyzetbe került. Időközben háború tört ki, és a fiatalok elmentek harcolni. Rahmat még alig tapasztalhatta meg a házaselet örömeit, és nem volt hajlandó elhagyni az otthonát. Az éhezés és nélkülözés veszélye viszont arra készítette, hogy csatlakozzon a hadsereghez. Eladta az ökreit, kifizette a tartozásait, és útnak eredt. Távozásakor nem tudott mit adni Mahatabának. Csak az emlékeket hagyta maga után.

Mahataba hónapokig sanyarú körülmények közt tengődött, viszont egyszer csak havi rendszerességgel pénz kezdett érkezni a férjétől. Már előre várta ezeket a napokat. Tiszta ruhát öltött, és kétszer-háromszor is átjött hozzánk, kezében egy levelet szorongatva. Arcáról végtelen boldogság sugárzott. Nem titkolta érzelmeit előtűnk. A feleségem olvasta fel neki a Rahmat által írt levelet. A végén aztán sorra hadarta a kérdéseit, amelyekre, úgy érezte, nem kapott választ a beszámolóból: – Hát, akkor jól van? Merre jár? Netán baja esett? – Aztán saját maga válaszolt: – Elvégre nem kell a háztáji teendőkkel foglalkoznia. A jó ég tudja, jutott-e neki matrac meg fekhely. Megemelték a zsoldját? Írt valamit esetleges kimenőről? – Végül nekiállt szitkozódni: – Ó, Istenem, pusztítsd el a németeket, hogy hazatérhessenek az ifjaink.

Gyakran látogatott meg minket. A feleségemet faggatta a háborúról: – Mit mondanak az újságok? Mikor lesz már vége? A férjed szokott lapot olvasni, ő biztos tudja.

Minden este átjött hozzánk, hogy rádión meghallgassa a híreket. Ilyenkor úgy tűnt, gyökeret eresztett, és soha többet el nem mozdul a készülék mellől. A végén aztán nagyot sóhajtott, és így szólt: – Isten óvjon minden asszonyt, és könyörüljön rajtuk.

Halima anyja néha beavatott Rahmat és Mahataba levelének tartalmába. Meghatónak tartottam a sorokból

áradó egyszerű, mégis mély, szerető és bizakodó érzelmeket. Nem tudom, ki vetette papírra Mahataba szavait, de most már legalább ő is ki tudta fejezni az érzéseit.

Egyszer Halima és én a papagáj ketrece mellett üldögtünk. A lányom a madárhoz beszélt gyermeki odaadással. A papagáj a maga harsány, rekedt hangján válaszolt. Mint szabadságszerető ember nem tudtam megbékelni azzal, hogy az ég lakóit rács mögé zárjuk. Azonban ezt a papagájt Halima a születésnapjára kapta az egyik barátomtól, és nem lett volna illendő visszautasítani. Arról viszont gondoskodtam, hogy a madár a nap javarészt a ketrecen kívül tölthesse. Szerencsére szelíd volt, és nem kívánt elrepülni tőlünk. Esténként kinyitottuk a ketrec ajtaját, és a papagáj önszántából reppent be. A macska miatt volt szükség erre az óvintézkedésre. Gyakran éreztem úgy, hogy ha valaki hozzászokik a börtönhöz, nem is tud örülni a szabadságnak. Épp új szavakat igyekeztünk megtanítani a papagájnak, amikor berontott Halima anyja. Egyik lábbelijét elhagyta valahol, fejkendője pedig a vállára hullott. Rémuljt, aggódó tekintettel nézett ránk. – Mahataba mindjárt szül – suttogetta –, és nincs sehol egy bába, aki segíthetne neki. Nincs nagyobb áldomás a magunkfajta tehetősek számára, mint ha szűkös szenedőknek nyújthatunk segítséget.

Az isteni gondviselés kegyes volt Mahatabához, és fia született. Egy hónapra rá nekem is fiút adott az ég. Mahataba türelmes várakozását a kisgyerek töltötte meg boldogsággal. Mindig magával vitte, és hozzánk is számtalanszor betért vele. Bár a csecsemő nem értette, egyfolytában gagyarázott hozzá: – Nemsokára megjön az apád, és lesz mit ennünk. Ne sírj már, mert elfenekellek. Egy nap, ha minden jól alakul, futva üdvözlöd majd apádat. Hoz neked új inget. – Ha rákezdedt a kisfiú, halk altatót dúdolva csitítgatta.

Ha nem aludt el, Halima gondjaira bízta. Hazament, hogy ott foglalatoskodjon – gabonát őrölt, amiből aztán nálunk süttött lepényt, és egy kevés hagymával vagy a feleségemtől kért más egyébbel fogyasztotta el. Azután anya és gyermeke együtt feküdt le.

A háború bizony elhúzódott, és már három-négy éve is megvolt annak, hogy Rahmat egyre ritkábban küldött levelet. A legutóbbi Rangoonból érkezett, és már hat hónapja nem tudtunk róla semmit. Mahatabának, Istenen kívül, csak a fia jelentett bármit is. Azért élt, hogy lássa felnőni. Valahányszor nálunk süttött, egyik szemét a tűzhelyen tartotta, másikat pedig a fiún, nehogy leessen valahonnan és megüsse magát. Így nem csoda, hogy idővel úgy megfakult, akár az őszi levelek. Megpróbált boldognak látszani, de senkit nem tévesztett meg erőltetett mosolyával. Mindenki tudta, mekkora szomorúságot érez odabent. A fia nyújtott neki némi

vigaszt és könnyebbséget. Nemegyszer hallottam, ahogy a feleségemnek azt mondja: – Nézze, hát nem az apjára hasonlít? Ilyenkor fakó, meggyötört arca mindig kipirosodott. Rahmat már nem küldött többé se pénzt, se levelet. Egyikünk se tudta, hogy vajon elfogták-e a japánok, elesett vagy megsebesült. Csak sejtéseink lehettek. A rádióban napjában többször beszámolót hallhattunk a hősi halált halt katonákról, a sebesültekről és foglyokról, de Rahmatról semmit.

Bizony nehéz egy nélkülözni kényszerülő asszonynak felnevelnie a gyermekét. Amíg szoptatott, nem volt különösebb gond. Később azonban mást is kellett adni a fiúnak, aki idővel ruhára, kalapra és cipőre is költeni akart. Honnan lett volna minderre pénze Mahatabának? Halima anyja tudomást szerzett erről, és rávette, hogy hozzánk költözzön. Megegyeztek, hogy a ház körüli teendők elvégzéséért cserében kap ételmezt, ruhát és havi öt rúpiát. A szegénységénél semmi sem megátalkodottabb. Amikor Mahataba munkába állt, valamivel boldogabbnak tűnt. Nem kellett a betevő falat miatt aggódnia, csak a férje sorsa nyugtalanította. A saját gyermekeim úgy bántak a fiával, mintha közülük való lenne, egy testvér. Mindenből részesült, amit a családom számára megkerestem – ruha, játékok, élelem. Együtt metéltük körül Mahataba fiát az én fiammal. Úgy bántunk az asszonnyal, mintha egyenjogú családtag lenne, hogy legalább a magányon kívül ne nyomassza más. Nem adtunk okot rá, hogy valaha is panaszkodjon, vagy búslakodjon. Viszont az ábrázata, arcszíne, viselkedése, beszéde és modora mind egyértelműen elárulta, hogy szívében sokkal nagyobb bánat van, mint amennyire az étel miatt oka lenne. Néha elüldögélt az eperfa alatt, ölében a kisfiával, miközben üres tekintettel bámult a porba. Még csak nem is pislantott, mintha mélyen gondolkozna, és a legapróbb rezdülés is elvonná a figyelmét, és megzavarná. Néha percekig nézett maga elé, néha pedig egy száraz ággal a földet kapirgálta. Talán így juttatta kifejezésre elkeseredettségét. A nők általában hosszan tűrők, bíznak Istenben, az ő jóságában és kegyelmében. Máskülönb hamar megbolondulnának.

Egyik reggel nem hallottuk a vajköpülő szokásos hangját. Azt hittük, Mahataba még alszik, mert későn feküdt. Lehet, hogy a régi emlékek nem hagyták elaludni. Elvégre nem számított, ha netán valamivel később lesz vajunk. A délelőtt folyamán aztán megjelentek a környékbeli gyerekek, kezükben tányérral, hogy abba kapjanak írot. Sajnálattal tudattuk velük, hogy Mahataba még nem ébredt fel, és nincs mit adnunk nekik. Mondtuk, szaladjanak hozzá, és ébresszék fel. Nem sokkal később a molla lánya jött a hírrel, hogy Mahataba eltűnt. Azt mondta, üresen találta az ágyát, és bár mindenhol kereste, sehol se

találta. A feleségem rosszat sejtett, így aztán elindult kideríteni, hova lett az asszony. Mivel azonban nem járt sikerrel, úgy vélte, Mahataba biztos találkozott valakivel, és majd csak megjön. De nem jött. Miután már hosszasan várakoztunk, készítettünk magunknak teát.

Másnap mesélte a szolgálk, Hassan, hogy Mahataba a szomszédos faluban van, ahol Qudratullah Khan házában szolgál. Állítólag már képtelen volt a szemünkbe nézni, mivel a mi kenyérünket ette. Azért ment el tőlünk, mert a másik helyen havi hét rúpiát ajánlottak neki. Elszomorodtam, és azt kívántam, bárcsak szolt volna, mielőtt elmegy. Biztos megemeltük volna a fizetését. Nem beszélve arról, hogy sokat köszönhet nekünk. Aznap megértettem, hogy akár két rúpia is megváltoztathatja egy ember világlátását és értékrendjét. Mahataba esete nem az egyetlen. Annyi nővér, feleség és özvegy él az országunkban, aki még csak havi hét rúpiát sem keres, és némelyikük még akkor sem volna hajlandó dolgozni vagy szolgálni, ha a teljes nincstelenség fenyegetné. A nélkülözés viszont arra kényszeríthet akár tehetős és tisztességes asszonyokat, hogy házról házra járva kolduljanak.

Kedd volt. A nők szerint a balszerencse napja. Halima a papagáját siratta, mivel megölte egy macska. A kezében zöld tollakat szorongatott, és szomorúan bámult. Könnyei végigcsorogtak az arcán, és azt kívánta, bárcsak életre kelne kedvenc madara. Attól a naptól fogva gyűlölt minden macskát. Fekete vagy fehér, szürke vagy barna, a tiéd vagy az enyém – mindegy, milyen tévedt a házunkba, botal a kezében vette üldözőbe, amíg el nem kergette. Aznap este mindannyian a papagájt sirattuk. Nem mintha szomorúságot éreztem volna a madár elvesztése miatt. Akár a varjakat, sok szárnyast pusztítanak el macskák és kutyák. A gyengét felfalják az erősek. Mindig így történik. Inkább azért sajnáltam a történeteket, mert a kislányom elvesztette a társát.

Épp a papagájra emlékeztünk, amikor váratlanul beállított egy nő koszos és szakadt burkában. Egyikünk sem ismerte meg. Amikor felfedte az arcát, a feleségem így szólt: – Te vagy az, Mahataba? Jöjj békességben. Honnan érkezél? Mit tettünk, hogy elhagytál minket, csak úgy, mintha nem ismernénk egymást? – Mahataba üdvözölt engem, majd félrehúzódott, és arra várt, hogy hellyel kínáljam. Halima anyja maga mellé ültette a számolyra, és tovább panaszkodott Mahataba viselkedése miatt. Az asszony azonban mintha meg se hallotta volna a szemrehányást. Megvárta, míg befejezi, csak azután szólt. A szája egyre szélesebb mosolyra húzódott, látszólag ok nélkül, és igyekezett is elfojtani érzelmeit. Ez az akaratlan mosoly mégis valami halvány boldogságról és reményről árulkodott. Elkezdte magyarázni, hogy a másik helyen több fizetést

kapott, de nem is az számított, hanem hogy ott idegenek közt dolgozott. Itt mindenki ismerte a környékről. Nem akart ott szolgálni, ahol ismerik. Nem tartotta tisztességesnek. Félt, hogy kigúnyolják emiatt az emberek. – Meddig szolgálsz Qudratullah Khan házában? – kérdezte a feleségem. – Ma ott hagytam – válaszolt Mahataba. – Hazajöttem. – Ennyit mondott, majd előhúzott valami fehéret a fejkendője mögül. Óvatosan tartotta, mintha nagyon értékes lenne. Végül hirtelen kitört belőle: – Nagy jó hírt hozok. Itt a levél. Tegnap érkezett Kalkuttából. Azt írja, hogy húsz napon belül itthon lesz. Mondtam magamnak, ezt az időt itt kell eltöltenem. Sikerült húsz-harminc rúpiát megtakarítanom. Csináltatok neki ruhát, meg sütök kalácsot. Hálából a nizamnak is viszek belőle. Most már sem mire sincs szükségem. Csak épségben érjen haza. Többre nem is vágyom. Mi kellhet még?

Végtelen boldogság érződött Mahataba szavaiból. Mindenkiel megosztotta örömét, mintha érdekelte volna az embereket férjének hazajövele, és ha nem tudatta volna velük, bánatukban odavesztek volna.

Halima anyja kifejezte szívből jövő jókívánságait, majd így szólt: – Istennek hála, hogy hazatér a férjed. Isten óvjon mindannyiunkat. Most aztán muszáj lesz cukorkát hoznod nekünk, nemde? – Mahataba felnevetett: – Cukorkát? Mindenem a tiétek. Mindenestől a tiétek vagyok. Bármit kértek, megteszem, ha minden jól megy.

Eltelt a húsz nap. Mi úgy éreztük, gyorsan, Mahataba viszont minden egyes napot egy teljes évként élt meg. Egyesével számolta a napokat. – Ha minden igaz, már csak húsz nap... A mait leszámítva még hét... Ha minden jól alakul, holnapután érkezik... Ma jön!

Aznap Mahataba megfürdött, és tiszta ruhát öltött. Balzsamot kent a hajába, szépen megfésülte, majd befonta. A fogait és az ajkát diófa kérgével dörzsölte be. Bazsalikomágakat font a hajába. Beesteledett. Rahmat nem tűnt fel. Mahataba majd megőrült a legapróbb neszhallatán. Ide-oda kapkodta a fejét. Az utcát kémlelte. Nem hagyta elaludni a fiát, mert azt akarta, hogy ébren lássa az apja, amikor megérkezik. Egyre sötétebb lett. Lámpást gyújtott. A fény betöltötte a házat, a szívében levő sötétség azonban még nem oszlott szét. Hirtelen dörömbölést hallott, majd kinyílt az ajtó. Rahmat lépett be, a hátán összetekert derékaljjal, a kezében pedig ládával. A földre dobta a holmiját. Mahataba odaszaladt hozzá. – Istennek hála! Épségben megjöttél. – Alig hagyták el ezek a szavak a száját, észrevett valakit Rahmat háta mögött. A férfi második felesége, Bengali volt az. Mahataba ájultan esett össze – örömmel és hálával teli köszöntését már sosem fejezte be.